

หัวข้อที่ 36

ผลสรุปของความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

สายชล สัตยานุรักษ์
ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

9.6

การพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุลที่เกิดขึ้นโครงสร้างการเมืองที่อำนาจรวมศูนย์อยู่ในส่วนกลาง โดยอำนาจทางการเมืองตกอยู่ในมือของชนชั้นนำจำนวนน้อย ทำให้เมืองกลายเป็นแหล่งลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐและกลุ่มทุนทั้งจากภายในและต่างประเทศ ในขณะที่บ้านถูกผลักดันเข้าสู่เกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ที่ต้องลงทุนสูง แต่รายได้ถูกดูดเข้าสู่รัฐในรูปของค่าพรีเมียมข้าว และถูกดูดเข้าสู่มือของกลุ่มทุนซึ่งจำหน่ายหรือให้เช่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการเกษตร เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง รถแทรกเตอร์ รถไถ เครื่องสูบน้ำ ตลอดจนกลุ่มทุนซึ่งผลิตและจำหน่ายสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องสำอาง และสินค้าที่สร้างความบันเทิง เป็นต้น

แม้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับหลัง ๆ จะเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการกระจายรายได้ แต่ก็ขาดการดำเนินการอย่างจริงจังที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม อีกทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการยังต้องการแรงงานราคาถูกจากชนบท ดังนั้นชาวบ้านที่ประสบปัญหาจากการผลิตเชิงพาณิชย์จึงหลั่งไหลออกมาขายแรงงานในเมืองทั้งแบบชั่วคราวและถาวร และมีชีวิตอยู่อย่างยากจนในเขตเมือง

ผลก็คือสังคมไทยประกอบด้วยกลุ่มคนที่อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับอย่างหยาบ ๆ คือ หนึ่ง กลุ่มคนชั้นนำจำนวนน้อยที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง สองคนชั้นกลาง และสามคนจนในเมืองและชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 กลุ่มคนชั้นนำของไทยในระยะแรกประกอบขึ้นด้วยข้าราชการระดับสูงที่เข้ามากุมอำนาจทางการเมือง อำนาจเด็ดขาดสูงสุดอยู่ในมือของผู้นำทางทหารสืบมาจนถึงทศวรรษ 2520 หลังจากนั้นกลุ่มทุนในส่วนกลางและท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางการเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นโยบายและโครงการต่าง ๆ ของรัฐส่วนใหญ่ดำเนินไปเพื่อมุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของกลุ่มทุนเหล่านี้รวมทั้งกลุ่มทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนทั้งในภาคอุตสาหกรรมและบริการ เช่น นโยบายในด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) นโยบายภาษี โครงการนิคมอุตสาหกรรม โครงการผันเงินสู่ชนบท รวมทั้งการเผยแพร่อุดมการณ์ "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" ที่ผลักดันให้คนขายแรงงานหรือผลิตเพื่อขายแล้วใช้เงินซื้อความสุขที่เกิดจากการบริโภค

เช่น
4.4
ก.พ.ค.

เช่น นโยบายที่มุ่งดึงคนชั้นกลางและชนชั้นกลางในเมืองไปประกอบธุรกิจในประเทศของกลุ่มทุน การเกิดกลุ่มวิสาหกิจ... BOI ดึงคนชั้นกลางและชนชั้นกลาง...

คือ...
...
...

คนชั้นกลางเป็นชนกลุ่มใหม่ในสังคมไทยที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นต้นมา ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมขึ้นไป มีรายได้จากการขายแรงงานมีฝีมือหรือที่เรียกว่าพวกปกเสื้อขาว (white-collar) มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับระบบเศรษฐกิจของเมือง และมีอำนาจต่อรองทางการเมืองสูง เพราะสามารถเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง คนกลุ่มนี้ได้ประโยชน์จากการพัฒนาประเทศแบบตะวันตก จึงเห็นด้วยกับการนโยบายทางเศรษฐกิจที่ใช้อยู่ในระยะสี่ทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีความหวังอยู่ที่การลงทุนของกลุ่มทุนต่างชาติและการส่งสินค้าออกสู่ตลาดโลก ขาดความตระหนักว่าระบบเศรษฐกิจไทยได้กลายเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพา ซึ่งต้องพึ่งทั้งทุน ความรู้และเทคโนโลยี วัตถุดิบ ขึ้นส่วน และตลาดต่างประเทศ ยิ่งส่งออกมากเท่าใดก็ยิ่งขาดดุลย์การค้ามากขึ้นเท่านั้น เพราะสินค้าออกส่วนใหญ่เกิดจากการลงทุนของกลุ่มทุนต่างชาติ หรือบริษัทข้ามชาติ มีการส่งออกวัตถุดิบ ขึ้นส่วน และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แล้วใช้แรงงานราคาถูก และโครงสร้างพื้นฐานในประเทศซึ่งทำให้รัฐบาลต้องกู้เงินต่างประเทศจำนวนมหาศาลเพื่อขยายโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่ทำให้ประเทศมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่สิ่งแวดล้อมถูกทำลายจนเสื่อมโทรมลง พร้อมกับต้องเผชิญกับปัญหาความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจที่ผันผวนไปตามความผันผวนของระบบเศรษฐกิจโลก เช่นที่เกิดขึ้นใน พ.ศ.2513 - 2519 พ.ศ.2526 - 2528 และ พ.ศ.2539 ถึงปัจจุบัน

คนในเมืองทั้งคนชั้นกลางและคนจนมีความสัมพันธ์กับคนอื่นในเชิงพาณิชย์ มีจิตสำนึกแบบปัจเจกชน มีความรู้และชีวิตที่แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ ความเป็นมนุษย์ถูกทำลายจากสภาพแวดล้อมในการทำงานและการอยู่ในสังคมที่ขาดความร่วมมือกัน แต่กลับต้องแข่งขันเอาชนะหรือเอาเปรียบ ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในแง่ที่มีความผูกพันเป็นชุมชนที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างรอบด้านหมดสิ้นไป แม้แต่ความผูกพันกับคนในครอบครัวและเครือญาติก็ลดลงไปเรื่อย ๆ แต่ละคนต้องเผชิญความผันผวนในชีวิตตามลำพัง และยิ่งวัฒนธรรมบริโภคนิยมระบอบมากเพียงใดก็ยิ่งทำให้คนต้องดิ้นรนหาเงินมากขึ้นและประสบปัญหาในชีวิตสูงขึ้น นำไปสู่ปัญหาสังคมที่หลากหลายซับซ้อน รวมทั้งการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์สูงขึ้นแต่การมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ลดลง

อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นว่าคนในเมืองยังมีความได้เปรียบในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะคนชั้นกลางและคนชั้นสูงที่มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรของรัฐมากกว่าชาวชนบท มีรายได้สูง มีความสามารถที่จะครอบครองปัจจัย 4 ที่มีคุณภาพดี สามารถเข้าถึงศิลปะและวัฒนธรรมตะวันตก ฯลฯ กลายเป็นคนที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าคนกลุ่มอื่น ซึ่งยิ่งทำให้มีความได้เปรียบหรือมีอำนาจต่อรองสูงกว่าคนจนทั้งในเมืองและชนบท

การพึ่งตนเองของคนจนในชนบทเสื่อมสลายลงไปเรื่อย ๆ เมื่อทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงที่ดินรกร้างร้อยละ 70 ทั่วประเทศตกอยู่ในมือของคนในเมืองที่มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ซึ่งชาวบ้านขายที่ดินไปมาก วัฒนธรรมชุมชนซึ่งหมายรวมถึงภูมิปัญญาใน

การจัดความสัมพันธ์ทางสังคมและการแบ่งสรรทรัพยากรของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม ก็กำลังสลายตัวลงไป เช่นกัน การแลกเปลี่ยนแรงงานกระทำกันอย่างจำกัด แต่ใช้การจ้างแรงงานมากขึ้น ความรู้และเทคโนโลยีที่เคยสร้างสรรค์และถ่ายทอดภายในครอบครัว เครือญาติ และชุมชนหมดความหมายลงไป เพราะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากนักในภาคการผลิตสมัยใหม่ ส่วนความสัมพันธ์กับตลาดก็เป็นไปอย่างเสียเปรียบ ในขณะที่ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นมาก จนต้องกู้เงินทั้งในระบบและนอกระบบ นอกจากนี้การลงทุนทางการศึกษาแก่ลูกหลาน วัฒนธรรมบริโภคนิยม ตลอดจนการขยายตัวของกาสิโน ยาเสพติด เฮดส์ ทำให้ชาวบ้านลำบากมากขึ้น มีชาวบ้านเพียงส่วนน้อยที่สามารถปรับตัวได้ดีเพราะมีฐานทรัพยากรต่าง ๆ เกื้อหนุน เช่นมีที่ดินมาก หรือเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นจนได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน กลายเป็นหัวคะแนนของนักการเมือง นายทุนเงินกู้ พ่อค้าคนกลาง ฯลฯ ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีฐานทรัพยากรน้อยต้องพยายามปรับตัวโดยใช้วิธีสร้างความหลากหลายในทุกทาง เช่น ทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ควบคู่กับการขายแรงงาน มีความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนและตลาดทั้งในเชิงพาณิชย์และเชิงอุปถัมภ์ ทำการเกษตรกรรมโดยเน้นการผลิตเพื่อบริโภคก่อนที่เหลือจึงขาย เป็นต้น

ทรัพยากรของชาวบ้านที่ขาดแคลน
 เศรษฐกิจ
 ทรัพยากรของชาวบ้านที่ขาดแคลน

ปัญหาใหญ่ประการหนึ่งที่ชาวบ้านประสบอยู่ในปัจจุบันคือ การแย่งชิงทรัพยากรโดยกลุ่มทุนที่ได้รับ การอุดหนุนโดยตรงหรือทางอ้อมจากรัฐ โดยรัฐหวังรายได้จากการส่งออกหรือรายได้จากการให้สัมปทานแก่กลุ่มทุนเหล่านั้น ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่ การสร้างนิคมอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งมีผลให้น้ำทะเลชายฝั่งเน่าเสีย การให้สัมปทานป่าเสื่อมโทรมเพื่อปลูกยูคาลิปตัส การตั้งโรงไฟฟ้าถ่านหินลิกไนต์ในแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล การให้สร้างรีสอร์ทในเขตป่าเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าที่ต้องปล่อยให้น้ำท่วมป่าและหมู่บ้านของชาวบ้านในอาณาบริเวณกว้างขวาง การขับไล่ชาวเขาออกจากป่า เพื่อให้เป็นวนอุทยานหรือป่าสงวน ฯลฯ

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของชาวบ้านที่ยากจนคือ การตกอยู่ในความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่มี ลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์มากขึ้น กล่าวคือเป็นความสัมพันธ์ที่แต่ละฝ่ายแลกเปลี่ยนกันโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนจะได้รับ ขาดมิติทางจิตใจหรืออุดมการณ์ แต่ยังคงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาค และขาดเสรีภาพในการแลกเปลี่ยน เช่น ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ต้องลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้อุปถัมภ์ หรือต้องขายผลผลิตแก่ผู้อุปถัมภ์แม้จะได้ราคาต่ำกว่าท้องตลาด เป็นต้น แม้ว่าความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์จะเป็นความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านเสียเปรียบ แต่เนื่องจากชาวบ้านขาดอำนาจต่อรองทางการเมืองทำให้ยากที่จะเข้าถึงทรัพยากรของรัฐโดยตรง รวมทั้งขาดหลักทรัพย์ที่จะเข้าถึงแหล่งเงินกู้ในระบบ ทำให้จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับผู้อุปถัมภ์หลายระดับด้วยกัน

ความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมและประเพณีซึ่งหมายถึงความเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาที่อยู่เบื้องหลังพิธีกรรมและประเพณีเหล่านั้นก็เป็นปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้าน เพราะพิธีกรรมและประเพณีเคยมีความสำคัญในการสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่เครือญาติและชุมชนตลอดจนสร้างความมั่นคง

ทางจิตใจแก่บุคคล แต่เมื่อความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์และการท่องเที่ยวขยายตัวเข้าไปสู่ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกเชิงปัจเจกชนที่นึกถึงประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น พิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ จึงถูกใช้เพื่อมุ่งบรรลุผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ เช่น เข้าร่วมในพิธีไหว้ผีปู่ย่าเพื่อขอให้ถูกหวยหรือให้ประสบความสำเร็จในกิจการต่าง ๆ ของตน เข้าร่วมงานประเพณีเพื่อความสนุกสนาน หรือจัดงานประเพณีเพื่อดึงดูดเงินจากนักท่องเที่ยว เป็นต้น ส่วนศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีอารักษ์ป่า, ผีผาย, ผีอารักษ์บ้าน ซึ่งเคยมีความสำคัญในการเป็นกฎเกณฑ์สำหรับการจัดสรรทรัพยากรของส่วนรวมอย่างเป็นทางการก็เสื่อมสลายลงไป ทำให้ความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรภายในหมู่บ้านขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยขาดกลไกทางวัฒนธรรมที่จะช่วยให้ความขัดแย้งหรือความตึงเครียดในหมู่บ้านทุเลาเบาบางลง

ในด้านความคิดนามธรรมของไทยก็กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งความคิดนามธรรมเรื่อง "เวลา" และ "พื้นที่"

แต่เดิมความคิดนามธรรมต่าง ๆ ของไทยวางอยู่บนโลกทัศน์ที่มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือจริยธรรมเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์เชื่อมโยงดังกล่าว กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเหล่านี้ควบคุมจิตใจและพฤติกรรมของคนทุกชั้นตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมา เช่น พระมหากษัตริย์ต้องยึดหลักทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตรในความสัมพันธ์กับคนทุกกลุ่มในพระราชอาณาจักร หากทำผิดหลัก "ธรรม" ข้อใดข้อหนึ่ง ก็จะมีโทษไปถึงทุกส่วนในจักรวาล เช่น อุบาทุดตก ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ประชาชนต้องอดอยาก ฯลฯ มุขนายกที่เป็นผู้อุปถัมภ์ไพร่ก็ต้องมีความเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ทำบุญให้ทานสร้างกองการกุศล ส่วนผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ก็ต้องสำนึกในบุญคุณ มีความกตัญญูทักท้วงที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในสังคมดำเนินไปโดยราบรื่นพอสมควร

ความคิดนามธรรมเรื่อง "เวลา" ของชาวบ้าน นอกจากจะได้แก่การมองเวลาเป็นเหตุการณ์ที่ชาวบ้านสื่อสารกันได้เข้าใจและสามารถช่วยเหลือหรือร่วมมือกันประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างราบรื่นแล้ว ยังได้แก่การให้ความสำคัญแก่ฤกษ์ยามต่าง ๆ ซึ่งปัญญาชนหรือผู้นำของชาวบ้านจะมีความรู้เป็นอย่างดี ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามนี้วางอยู่บนโลกทัศน์ที่มองเห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งในจักรวาลเช่นกัน ดังนั้นการทำตามฤกษ์ยามจึงหมายถึงการยอมรับระเบียบความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั่นเอง นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความคิดทางเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องชาติก่อน ชาตินี้ ชาติหน้า และยุคพระศรีอารียะ เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับหลักศีลธรรมของพุทธศาสนาที่สอนว่าอะไรควรทำ (กรรมดี) และอะไรควรละเว้น (กรรมชั่ว)

ส่วนความคิดนามธรรมเรื่อง "พื้นที่" ในระดับชาวบ้านเน้นว่าแต่ละพื้นที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นำไปสู่การเคารพในกฎเกณฑ์หรือศีลธรรมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งช่วยบรรเทาความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็ได้รับแนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ตามคติพุทธศาสนาที่ผู้มีบุญ (คือทำกรรมดีมากกว่า) จะมีสถานภาพสูงกว่าหรืออยู่ในพื้นที่ที่สูงกว่า ส่วนผู้มีบุญน้อยหรือมีบาปมากก็จะมีสถานภาพต่ำหรืออยู่ในพื้นที่ที่ต่ำลงไปเป็นลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่ในพื้นที่ต่างกันหรืออยู่ในพื้นที่เดียวกันก็มีศีลธรรมกำกับเช่นกัน ความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ในแนวคิดเช่นนี้ทำให้การรู้จักที่ต่ำที่สูงมีความสำคัญมากในวัฒนธรรมไทย

ในปัจจุบันการขยายตัวของระบบทุนนิยม การศึกษาแผนใหม่และบทบาทของสื่อประเภทต่าง ๆ ทำให้คนไทยทั้งในเมืองและชนบทขาดความเข้าใจในความคิดนามธรรมแบบไทย ในขณะที่สังคมประกอบด้วยคนที่มีสถานภาพแตกต่างกันอย่างหลากหลาย อันเกิดจากความแตกต่างของรายได้ ศาสนา ชาติพันธุ์ เพศ วัย การศึกษา ฯลฯ โดยที่คนแต่ละกลุ่มมิได้มีความสัมพันธ์แต่เฉพาะกับคนในท้องถิ่นเดียวกันหรือชั้นเดียวกันหรือกลุ่มอุปถัมภ์เดียวกัน ดังที่เคยเป็นมาในอดีต กลับต้องสัมพันธ์กับคนหลากหลายกลุ่มอย่างใกล้ชิดภายใต้ต้นนโยบายของรัฐบาล กฎหมาย สื่อ ทรัพยากร และตลาดเดียวกัน ทั้งความสัมพันธ์โดยตรงและโดยอ้อม แต่มีความคิดนามธรรมแตกต่างกัน ศีลธรรมที่เป็นรากฐานของความคิดนามธรรมแบบเดิมหมดพลังลงไปเรื่อย ๆ ในขณะที่ความคิดนามธรรมใหม่ ๆ เช่น สิทธิ เสรีภาพ ประชาธิปไตย คุณภาพชีวิต ประชาสังคม รวมทั้งความคิดเรื่อง "อำนาจ" ในความหมายใหม่ ๆ เช่น อำนาจในการนิยามความหมายที่มีผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือความคิดเรื่อง "สิทธิ" ในความหมายใหม่ เช่น สิทธิชุมชน และสิทธิมนุษยชน ที่จะช่วยจัดความสัมพันธ์ทางสังคมให้มีความยุติธรรมและเป็นธรรมแทนความคิดนามธรรมและศีลธรรมเดิม ก็ยังไม่เป็นที่รับรู้หรือเข้าใจร่วมกันอย่างแพร่หลาย นับเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยที่ทำให้มีความขัดแย้งสูงขึ้น ใช้ความรุนแรงต่อกันมากขึ้น และแสวงหาผลประโยชน์รวมทั้งความสุขในวิถีทางที่ผิดโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว เครือญาติ ชุมชน สังคม ชาติ หรือมนุษยชาติ

✕ ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้สังคมไทยอยู่ในภาวะวิกฤต เพราะหาทางออกไม่ได้ เกิดการต่อต้านสังคมโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในหลากหลายลักษณะ ทั้งในเชิงสร้างสรรค์และในเชิงทำลาย เช่นการต่อต้านระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งเป็นกระแสหลักด้วยระบบวณกษัตริย์หรือโร่นาสวนผสมที่เน้นความสมดุลย์ของธรรมชาติ มิติทางจิตใจ และศีลธรรมเช่นความไม่โลภและความเมตตา การต่อต้านการมองป่าเป็นทรัพยากรที่มุ่งใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเต็มที่ ด้วยการอนุรักษ์ป่า เช่น จัดพิธีบวชป่า การต่อต้านการทำลายน้ำด้วยการสืบชะตาแม่น้ำ การต่อต้านกระแสหลักของพุทธศาสนาที่เน้นสถานะที่สูงกว่าของผู้ชายด้วยการบวชเป็นภิกษุณี การต่อต้านระบบอำนาจนิยมและการแข่งขันในการเรียน ซึ่งมีอยู่ในระบบการศึกษาที่เป็นทางการด้วยการหนีเรียนหรือเสพยาเสพติด การต่อต้านความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่เพศชายมีอำนาจและสถานภาพสูงกว่าด้วยการอยู่เป็นโสดหรือการมีคูรัักหลายคน การต่อต้านการแบ่งความรู้เป็นส่วน ๆ ด้วยการเน้นสหวิทยาการหรือการเชื่อมโยงความรู้แบบองค์รวม การต่อต้านระบบ

การเมืองที่ใช้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์และเน้นบารมีของผู้นำพรรคด้วยการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่กาช่อง "ไม่เลือก" ฯลฯ การต่อต้านสังคมเหล่านี้สะท้อนความขัดแย้งหรือความตึงเครียดที่มีอยู่ในสังคมทุกระดับ จำเป็นต้องหาทางปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อแก้ไขวิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างรีบด่วน

เปลี่ยนแนวคิดโดยวิธี
จิตวิทยา
แนวพัฒนา
กับสังคม
หรือวัฒนธรรม
เปลี่ยน

การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิรูปทุกด้าน เช่น การปฏิรูปแผนพัฒนาเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นพร้อมกับคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งให้คนทุกกลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขและความเสมอภาคในทุกด้าน มิใช่มุ่งแต่จะบรรลุความทันสมัยแบบตะวันตกเพราะตกอยู่ภายใต้ทัศนคติครอบงำที่ว่า แนวพัฒนาการของมนุษย์มีอยู่แนวเดียว การปฏิรูปการศึกษาเพื่อเปลี่ยนมาเน้นให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการคิดแบบองค์รวม หรือมีจินตนาการที่มองเห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างสลับซับซ้อนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์และการสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุขมากกว่าการเรียนรู้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การปฏิรูประบบการเมืองและระบบราชการเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ภาคประชาชนหรือองค์กรชาวบ้านมีส่วนในการตัดสินใจเชิงนโยบาย และสามารถควบคุมตรวจสอบการดำเนินนโยบายของรัฐบาลและระบบราชการอย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ประชาชนที่ยากจนมีโอกาสใช้ประโยชน์จากที่ดินหรือเป็นเจ้าของที่ดินในรูปแบบอื่นที่อาจมิใช่ในรูปแบบของกรรมสิทธิ์เอกชน เช่น อาจเป็นเจ้าของในรูปแบบของสมาชิกสหกรณ์หรือในรูปแบบของสิทธิชุมชน การปฏิรูปสื่อเพื่อทำให้องค์กรชาวบ้านใช้ประโยชน์จากสื่อได้มากขึ้นแทนระบบที่รัฐและกลุ่มทุนเกือบจะผูกขาดการใช้ประโยชน์จากสื่อดังเช่นในปัจจุบัน เป็นต้น การปฏิรูปทั้งหลายเหล่านี้ไม่อาจเกิดขึ้นจากการผลักดันของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่จะเกิดขึ้นได้โดยการผลักดันของภาคสังคมหรือภาคประชาชนที่เข้มแข็งเท่านั้น

การปฏิรูปทุกระบบเพื่อปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น นับเป็นความจำเป็นเร่งด่วน ทั้งนี้ นอกจากจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังช่วยให้สังคมไทยสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้ดีขึ้นด้วย เพราะในยุคโลกาภิวัตน์เช่นในปัจจุบันนี้กลุ่มทุนข้ามชาติเข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมอย่างสูง สังคมไทยที่มีความเข้มแข็งพอที่จะต่อรองหรือต่อต้านการแย่งชิงทรัพยากรตลอดจนการครอบงำทางวัฒนธรรมหรืออุดมการณ์จากต่างชาติเท่านั้นที่จะปกป้องคนไทยให้อยู่รอดอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหลืออยู่ได้

องค์การเพื่อสันติภาพ (สันติภาพและสันติภาพ)

3 พฤศจิกายน 2555 "ทางความคิด" "ทางปฏิบัติ" "ทางวัฒนธรรม" การเปลี่ยนแปลงสังคมไทย การปฏิรูปประเทศไทย การปฏิรูปประเทศไทย การปฏิรูปประเทศไทย การปฏิรูปประเทศไทย